

БУРЯДАД ҮНЭН

Бурядай обкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Советэй, Минис.рүүдэй Советэй орган

1970 оной октябрийн 20, вторник Сэн 2 мүнгэн

Советскэ Союзай ажалшад! Коммунист партиин XXIV съездые нэрэтэй солотой-гоор угтая! Жэлэйнгээ, табан жэлэйнгээ түсэбүүдые болзорхоонь урид дүүргэхын түлөө съездын урда тээхи социалист мурь-сөөнэй тугые бүри дээрэ үргээ!

(КПСС-эй ЦК-гай Урянуудһаа)

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИС РЕВОЛЮЦИИН 53 ЖЭЛЭЙ ОЙДО ЗОРЮУЛАГДАҢАН КПСС-эй ЦК-гай УРЯАНУУД

Урьд Октябрийн социалист революциин 53 жэлэй ой болгоой!

Дэлхэйн түүхэдхи шэнэ үе сагые—дэлхэй революци шэнэжэлгын, капитализмһаа социализмда орлогшо нээхэн Агууехэ Октябрь мандаха болгоой!

Энэ үе хүнэй интернациональна хургал, империализмда социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

Энэ үе бүхы ажалшад, коммунист партиин үндэһэй хуури социализм болон коммунизмын илалтын түлөө бүхы ажалшадай тэмсэлэй туг—марксизм-ленинизм манда-...

18. Советскэ Союзай ажалшад! Коммунист партиин XXIV съездые нэрэтэй солотойгоор угтая! Жэлэйнгээ, табан жэлэйнгээ түсэбүүдые болзорхоонь урид дүүргэхын түлөө съездын урда тээхи социалист мурьсөөнэй тугые бүри дээрэ үргээ.

19. Коммунист ажалай ударнигууд болон коллективүүдтэ алдар соло! Үйлэдбэрийн түрүүшүүл болон үүсхэлшэдтэ алдар соло!

20. Социалист промышленностин хүдэлмэришэд! Промышленна продукция болон хүн зондо хэрэгтэй эд товэр бүри ехээр бүтээн гаргаха арга боломжонуудаа хүсэд дүүрэнээр хэрэглэгтэ!

21. Арадай ажахын хүдэлмэришэд! Үйлэдбэрийн ашаг үрбэ багарга, түсэбтэ дээршүүлөгтэ! Хүсэ ба зөөри эгээл багаар гархы, аргаар дээршүүлөгтэ дүүргэхын түлөө тэмсэгтэ, алмалта арьбалалтын ёһо гурим наринаар сахигтэ!

22. Советскэ Союзай ажалшад! Ажалай бүтээс саг үргэлж дээршүүлөгтэ! Эрдэм болон технинын туйлтануудые үйлэдбэрид түргэнээр нэбтэрүүлөгтэ! Үргэлжэдэнь оһьоноруулга, автомат арга дэлгэрүүлгэ хангагтэ! Научно-техническэ ба экономика эрдэм оролдосотой нэбтэрүүлгээр шудалагтэ!

23. Арадай ажахын хүдэлмэришэд! Би байгаа техникэ эрхим найраар ашаглагтэ! Продукциин шанэр бүхы аргаар найжаруулгтэ, өөрбөһө үнбэ хямдаруулгтэ!

24. Хүдэлмэришэд, инженерүүд болон техникүүд! Национальна барилгын эршэ болон шанарче улам дээршүүлөгтэ! Барилгын үнэ сэн хямдаруулгын түлөө, үйлэдбэрийн шэнэ предприятинуудые, гэр байранууд ба культурно-ажануудалай шэглэлтэй барилгануудые ашагта оруулалгын хэрэг улам түргэдэхын түлөө тэмсэгтэ!

25. Советскэ Союзай ажалшад! Ажалдаа коммунист ёһоор хандалгын түлөө тэмсэгтэ! Журам болон эмхидэх эрид шууд бэхжүүлгтэ, нийтын зөөри наринаар гамнан химгадагтэ, улам арьбахдагтэ!

26. Советскэ Союзай ажалшад! КПСС-эй ЦК-гай июлийн Пленумэй шийдхээринуудые бэлүүлгын түлөө, хуудэ ажахыга саахадань хүгжөөн дээршэхын түлөө, тэрэнэй материално-техническэ базаа бүхы аргаар бэхжүүлгын түлөө оролдосотой нэбтэрүүлгээр тэмсэгтэ!

27. Хуудэ, ой модоний ба уһанай ажахын хүдэлмэришэд! Үйлэдбэрэ хурдан түргэнээр хүгжөөх, хуудэ ажахы электрификацила, үргэлжэдэнь оһьоноруулга, хими хэрэглэх, газараа шанаржуулан найжаруулга программа бүри эдэбхитэйгээр бэлүүлгтэ!

Газар, уһанай ба ойн баялигуудые, хуудэ ажахын техникэ болон үгжүүлгэ хэрэглэгчые бүхы аргаар найжаруулгтэ!

28. Колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, хуудэ ажахын мэргэжэлтэд! Газар таряалангаа бүри болсоронгыгоор эрхилэгтэ! Орлоһо таряа, хлопон, саахарай свёкло, хартабах, овоц болон хуудэ ажахын бусад продуктуудые саахадаа бүри ехээр үйлэдбэрийн абахын түлөө тэмсэгтэ!

29. Хуудэ ажахын хүдэлмэришэд! Малай ба шубуудай ашаг шэмэ дээршүүлгэ, тоо толгойнь олошоруулга абадал туйлагтэ! Мал ажануудые продуктуудые бүри ехээр үйлэдбэри-лэгтэ, өөрбөһө үнэ сэнбэ хямдаруулгтэ!

30. Арадай ажахын хүдэлмэришэд! Үйлэдбэрэ бүри болсоронгыгоор эрхилэгтэ, ажал эмхидхэлгын научна арга, түрүү дүй дүршэл бүри үргэнээр нэбтэрүүлгэ дэлгэрүүлгтэ! Хүдэлмэрийн минута бүхэниэ хүсэд бүрин ашаглахын түлөө тэмсэгтэ!

31. Совет эрдэмтэд, конструкторнууд, инженерүүд болон техникүүд! Эрдэм болон техникэ саахадань улам хүгжөөхын түлөө, тэдэнэй туйлтануудые арадай ажахыда түргэнээр нэбтэрүүлгэ дэлгэрүүлгэ хоёрой холбоо барисаа улам бэхжүүлгтэ!

32. Худалдаа наймаанай, коммунално-ажануудалай ажахын хүдэлмэришэд! Совет хүнүүдэй хэрэглэмжэ бүри болсоронгыгоор хангагтэ! Тэдэнэй эрилтэ бүри хүсэд дүүрэнээр, найраар хангагтэ!

33. Литература болон искусствын ажал ябуулагшад, сөөлөй хүдэлмэришэд! Совет арадай искусствын партийна шэнжэ шанарай тугые дээрэ үргэжэ ябагтэ, коммунизм байгуулагшадые хүмүүжүүлгэ хэрэгтэ бүхы хүсэд, хаба шадабаряа зориулагтэ!

34. Литературэй хүдэлмэришэд! Арадай гэгээрэл, ургажа ябаа үетэниэ коммунист ёһоор хүмүүжүүлгын хэрэг улам наринаулан найжаруулгтэ!

35. Элуурые хамгаалгын, физкультурын хүдэлмэришэд! Хүн зондо медицинскэ туһаламжа үзүүлгын хэрэг улам найжаруулгтэ! Совет хүнүүдэй үдэр бүрийн ажабайдалда физкультура эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлгэ дэлгэрүүлгтэ!

36. Коммунистууд! Ажалай, нийтын ажабайдалай талаар жэшээ харуулгтэ! Үйлэдбэрийн ашаг үрэ дээршүүлгын түлөө, нөөс арга боломжонуудые бүри хүсэд дүүрэнээр хэрэглэхын, арадай ажахыда арьбалалта, химгадагча бэлүүлгын түлөө тэмсэлдэ олонитыэ бүри эдэбхитэйгээр элсүүлэн эмхидхэдэ, хүмүүжүүлгэ байгтэ!

37. Эдир хүбүүд болон басагад! Марксистско-ленинскэ теори, эрдэм, техникэ болон сөөлөй дээрэ зэргин туйлтануудые оролдосотой нэбтэрүүлгээр шудалагтэ! Лениний захяа заабари-нуудта үнэн байгтэ, коммунизмын эдэбхитэй байгуулагшад болгогтэ!

38. Пионерүүд болон хургуулинхид! Совет Эхэ орондоо үнэн зүрхэнбэ дурлагтэ, найраар хурагтэ, ажалые хүндэлгтэ! Ленин багшын хэрэгтэй түлөө, коммунизмын түлөө эдэбхитэй тэмсэлдэ болохоор бээ бэлдэгтэ!

39. Хүдэлмэришэн ангиин, бүхы ажалшадай марксистско-ленинскэ дайшалхы манлай, империализмда эсэргүү, эб найрамдалай, демократин түлөө, национальна талаараа бээ даадаг байхын, социализмын түлөө бата тэмсэлдэтэ—коммунист болон хүдэлмэришэнэй партинуудта аха дүүгэй амар мэндэ!

40. Марксизм-ленинизмын, пролетарска интернационализмын үндэбэр, бүхы дэлхэйн коммунистуудай нэгдэл болон эмхидэх улам батажан мандаг лэ!

41. Социалист оронуудай арадуудта аха дүүгэй амар мэндэ! Империализмда эсэргүү тэмсэлтэй шийдэхын түлөө болгодо уласхоордын хүдэлмэришэн ангиин түүхэтэ туйлалта—дэлхэйн социализм байгуулалта улам хүгжэг, бэхжиг лэ!

42. Социалист оронуудай ажалшад! Хани барисаан холбоон нэгдэлдэ бэхжүүлгын түлөө, аха дүүгэй харилсаа холбоого, улам саахадань хүгжөөхын түлөө тэмсэгтэ! Социализмын дайсадай хорото аажанууд тушаа һэримжэтэй байгтэ!

Пролетарска интернационализмын тугые бүри дээрэ үргэгтэ!

43. Бүхы оронуудай ажалшад! Империализмын эсэрхэг түрмхэй политикада эсэргүүсэн, эб найрамдалай, демократин, национальна талаараа бээ даадаг байхын, социализмын түлөө бүри эдэбхитэйгээр тэмсэгтэ!

44. Монополист капиталда эсэргүүсэн, ажалшадай политиче-скэ, социально-экономическа эрхын түлөө, социалист суртал бо-

долы илалтын түлөө шэн зоригтой тэмсэлдэтэ—капиталист оронуудай хүдэлмэришэн ангида аха дүүгэй амар мэндэ!

45. Колониальна дарлалтын гэнжнүүдые таһа сохино хаяһан, империализмда, шэнэ түхэлэй колониализмда эсэргүүсэн, бээ даанги байдалаа бэхжүүлгын түлөө, социальна хүмжэл-тын түрүү һайн замай түлөө тэмсэгшэ арадуудта халуун амар-шалга!

46. Империализм ба расизмда эсэргүүсэн, эрхэ сүлөөтэй, национальна бээ даан байдалтай болохын түлөө тэмсэгшэ колониальна ба дулдыданги оронуудай арадуудта халуун амар-шалга!

47. Социалист оронуудай арадууд, капиталист оронуудтай пролетаринар ба бүхы демократическэ хүсэнууд, сүлөөршэн ба дарлагдана байгаа арадууд империализмда эсэргүү, эб найрамдалай, национальна талаараа бээ даадаг байхын, демократи болон социализмын түлөө нийтэ тэмсэлдэ нэгдэн жагсагтэ!

48. Капиталист ба колониальна богоолшолгодо эсэргүүсэн, арадуудай сүлөөтэ байдалай түлөө, социализмын түлөө эрхлэг зоригтойгоор тэмсэлдэтэ, түрмэ хянданууд ба фешис шоро-нуудта тамалагдан зобоно байшадта аха дүүгэй амар мэндэ! Капиталтай хаалтаа байшадта эрхэ сүлөө олго!

49. Американ империализмын интервенцидэ эсэргүүсэн, өөһэднбгөө оронуудай эрхэ сүлөөтэй, бээ даан байдалтай байхын түлөө баатар габьяатайгаар тэмсэгшэ Вьетнамай, Лаосой, Камбоджын арадуудта аха дүүгэй амар мэндэ!

50. Дэлхэйн арадууд! Индохитадтахи эрлийг муухай дай болуулха, Урда Вьетнамаһа, Лаосһоо, Камбоджоһоо США-гай ба тэрэнэй дахуунуудай бүхы эсэргүүдые хүсэд бүрин, үгэ дуу-гүйгээр гаргах эрилтэ Америкын Холбоотэ Штатуудай урда эрид шууд табигтэ!

Индохитадай ойро бу хүргэгтэ!

51. Дэлхэйн арадууд! Дутын Зүүн зүгтэхи Израилин эсэрхэг түрмхэй ябуулга зогсоолго, эзэмдэгдэн араб газар дээрхэ Израилин эсэргүүдые гаргах эрилтэ табигтэ!

52. Араб оронуудай арадууд! Империализм эсэрхэг түрмхэй долбоогодо эсэргүү тэмсэлдэх нэгдэл болон эмхидхэлэ бэхжүүлгтэ!

Араб оронуудай арадуудтай совет арадай ханалаа нэгдэлдэ улам бэхжиг, хүгжиг лэ!

53. Европн оронуудай арадууд! Европые бата бэхи эб найрамдалай, гүрэнүүдэй амгалан харилсаа холбооний түби болгохын түлөө бүри эдэбхитэйгээр тэмсэгтэ! Түгшүүлгтэ байдал зөөлөрүүлгын дайсадай—харис хүсэнуудэй ба үнөө нэхэгшэдэй хорото аажанууд тушаа һэримжэтэй байгтэ!

54. Дэлхэйн арадууд! Ядерна, химическ ба бактериологическ бүхы түхэлэй зэбсэгүүдые хорихо эрилтэ табигтэ! Буу зэбсэгүүдые бүтээг нийтэрээ, хүсэд бүрин хураахын түлөө, уласхоордын аюулгүй байдал батадхын түлөө тэмсэгтэ!

55. Арадуудай амгалан тайбан байдалай, хани барисаанай, империализмда, хархис этгээдүүдтэ ба дайнда эсэргүүсэн тэмсэгшэ бүхы хүсэнуудэй нэгдэл хангах политика—Советскэ Союзай ленинскэ гададын политика мандаха болгоой!

56. Манай оройн арадуудай хани барисаанай, зөл жарга-лай бата хэрэм, амгалан тайбан байдалай, хүмжэлтэ дэбнэл-тын найдамтай түшэг тулгуури—Совет Социалист Республика-нуудай Союз мандаха болгоой!

57. Марксизм-ленинизмын туг доро, Коммунист партиин хү-тэлбэрэз—коммунизмын илалта тээшэ, Ленин багшын заһан замаар урагшаа дабша!

Советскэ Союзай Коммунист партиин Центральна Комитет

Октябрийн 25—Горхоной хунгуулин № 67 округһоо Бурядай АССР-эй Верховно Советдэ хунгалта үнэргөхө үдэр

НЭГЭ ҮАНАЛТАЙГААР

Горхоной леспромхозой клубта найхан хүн зон тон олон байба. Эндэ модошод, түмөр замшад, колхознигууд, алба хаагшад Горхоной хунгуулин № 67 округһоо Бурядай АССР-эй Верховно Советд депутатта кандидаттаар дэбжүүлэгдэн «Забайкалскэ» ном-биндай начальниг нүхэр Аркадий Иванович Короблевой уулзахаа сугларһан байгаа.

Хунгалтада суглаа леспро-мхозой партиномой секретарь А. Т. Никитин нэбэ.

Бурядай АССР-эй Верховно Советд депутатта кандидат А. И. Короблевой намтар, ажал ябуулга тухайн өтгөмжэтэ шүүр В. М. Чулков сугларгалтада тодорхой-гоор хөөржө үгэбэ.

Хүүдэрнь Карл Марксын нэр-мжэтэ колхозой гэнүүн Р. А. Шарабон үгэ абаад—Нүхэр А. И. Короблевой гансаан модошод бэ-лэ, мүн бидэ колхознигуудые һайн мэдэхэди,—гээд тэрэ хэлэ-нэ.—Манай колхозой экономикын хүржэлтэдэ али болохо туһаламжа үзүүлхэ оролдодог, энэндэ хүр-шэ леспромхозоймнай модошодые хабаадуулхы хүсэжэ, эрмэлзэжэ ябадаг гэшэ. Манай колхозой Э-даху бригадын хунгалта нүхэр Короблевой дуугаа үгэхэ байха.

—Республикын леспромохоуд һүүлэй жэлүүдтэ техническэ та-лаараа һайса ээбсэгжэжэ, үйлэдбэ-ридоо түрүү технологи хэрэгшэдэ

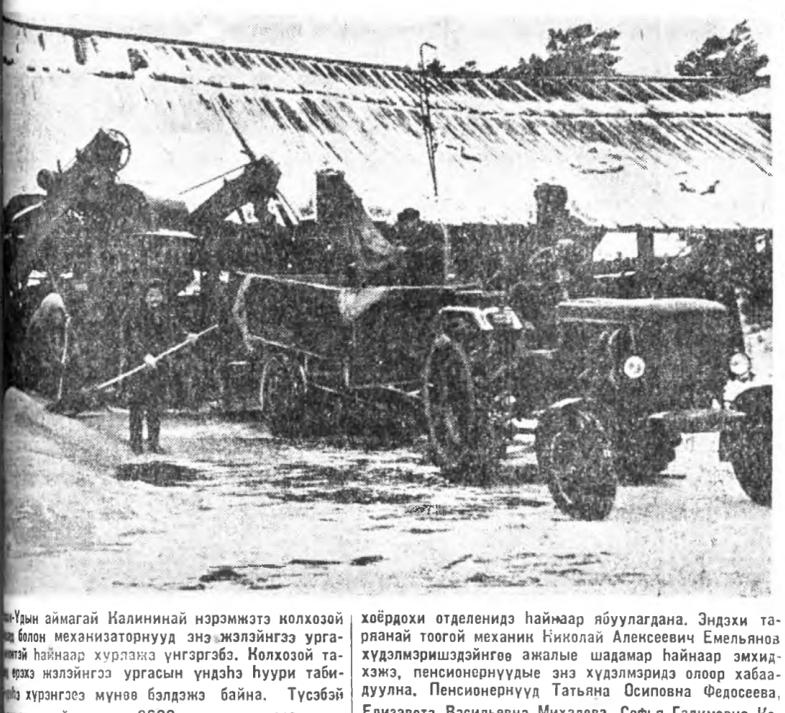
болоо шүү. Энэндэ А. И. Короблевой үүргэнь бин юм. Хэдэн жэлэй туршда номбиндай главна инженерээр ажаллажа байхада, энээн тушаа аһала оролдохон, мүнөөһө оролдоһоор. Дээдын зур-ганда хунгалтад байхада, саа-шадашы республикын ой модон-ной промышленностин хүгжэлтын тулгада бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэргэжэл зориулха база гэжэ бидэ, модошод найданабид,—гээжэ Горхоной леспромхозой Кнзэ гэжэ модо бэлдхалдай участгой жооло-шон М. А. Лобаснев хэлэбэ.

Суглаан дээрэ модо бэлдхэлэй участгой мастер Р. А. Газебле-лер, түмөр замай Горхон станцин хүдэлмэришэ Г. И. Бакулов, КПСС-эй Загарай райкомой нэ-гэдэх секретарь Е. Н. Сугбаренко гэгшэд үгэ хэлэбэ.

Бурядай АССР-эй Верховно Советд депутатта кандидаттаар дэбжүүлэгдэн түлөө нүхэр А. И. Короблев сугларгалтада халуун баяр баясхан хүргэжэ, хунгал-тад үзүүлэн үндэр этгээд най-дабарине харуулхын түлөө бүхы хүсэ шадалаараа оролдохоб гэжэ модүүлэбэ.

Суглаанда хабаадагшад депу-татта кандидатта хэдэн захяа гэг-жэ, хунгуулин үдэр—Октябрийн 25-да нүхэр А. И. Короблево-ичэжэ хангалтайгаар дуугаа үгэ-гэжэ хунгалтадые урдаба.

Манай корп.

Удэн аймагай Калининэй нэрэмжэтэ колхозой болон механизаторнууд энэ жэлэйнгээ урга-тай найнаар хурлажэ үнэргэбэ. Колхозой та-рхэжэ жэлэйнгээ ургасын үндэһэй хуури таби-д хургангээ мүнөө бэлдэжэ байна. Түсэбэй колхозой гөшүүд 8600 центнер, тэрэ тоодо центнер шэниис үрһэндэ бэлдэхэ ёһотой колхозой отделини бүхэндэ үдэрэй 260 — центнер таряан сэбэрлэгдэжэ, үрһэнэй амбаарта үрһэ хүрэнгэ бэлдэхэ хүдэлмэри колхозой

КОММУНИС ПАРТИЙН ХҮТЭЛБЭРЭЭ

ЛЕНИНСКЭ НАЦИОНАЛЬНА ПОЛИТИКЫН ИЛАН МАНДАНАЙ ГЭРШЭ

1940 оной октябрин 20-ной үдэр Буряад арадай соёл культурын хүрээтэд гайхамнагтай үйл хэрэг болсо. Энэ оройнгийн нийслэл Москва хотодо тэр үдэр Буряад искусств ба литературын декада нээгдэн юм. Энэ хада Ленинскэ национальна политикын илан мандаһы, мүн ухаара социалист тухай маягаара үндэһэн түгэс хүрээни искусстватай болоһынмай эх бодо гэршлээ. Искусствын бүх жанрууд халбаран хүржээ, хүржэмэй мэрэгжэги театрэй болохо арга олгодон.

Тэрэ гэршлээ хойшо гүшан жэл үнгэрэ. Энэ хугасада Буряадаи искусство, хэнэйшье мэдэһээр, хянаа ургаштайгаар халбаран хүржээ, нилээд эх амжалта гүйлгэда. Жаяртай талаар байла. Харэе түрүшын декадада хүржэмтэ драма, анха түрүшын үлдэһэн буряад опера харуулан һа, харин мүнөө Ленинскэ орденто Буряад опера ба балетэй театрай репертуарта аун гаран хүржэмтэ зохёолнууд ороно. Бэлгэ шадабаритай театрай коллектив дэхойн ба ород классиктууд, мэдэжэ совет болон буряад композиторнуудай зохёолнуудын найруулан багца, хүржэмтэ дуратайшуулые баясуулжа байдаг. Буряад ороноо нилээд алдаршуулһан мэдэжэ дуушаданай, жэшээ, СССР-эй арадай артист Л. Линховоин, РСФСР-эй арадай артист В. Балданов, РСФСР-эй габьяата артистнууд В. Лыденова, Д. Кышгымова, А. Арсаланов, Буряадаи АССР-эй габьяата артистүүд К. Иванова, А. Бурак, В. Буруев, С. Раднаев, Т. Храмов, А. Жмурова, К. Вазарсаева, бэлгэтай залуу дуушад Д. Дашнев, Л. Шоболов, Н. Панчугова болон олон бусадэй творческо зам тус театрына эхитэй. Тинхэд мэдэжэ харашаданай, жэшээ, СССР-эй арадай артист Л. Сакьянова, РСФСР-эй арадай артист И. Абашев, Буряадаи АССР-эй габьяата артистүүд Э. Кондратьева, В. Васильева, О. Короткова гэршэд энэ театрай өмдөр дээр анха түрүшын хатарна, хүн залгаа театрай холбоһон юм. Зүгөөр түгэс хүржэни хатар танцын гэрэ гү, аян үндэһэн буряад балетэй эхитэ тэрэ декадаһаа хабагштай гэршэ.

Театрай коллектив табинан жүжгэ бүхэндэ тон харюусалгатайгаар, имагтал творческоор хандажа, хүнүүдэй дура сэдхэл долоогоор наадахые оролдодог. Ушар тинмэнь ородой элитэ композиторнуудай, жэшээ, М. Мусоргскийн «Борис Годунов», И. Бородинай «Игорь тайжа хаан», П. Чайковскийн «Евгений Онегин», «Хун шубуута нуур» гэрэ мэтэ хүржэмтэ зохёолнууды т а б ж а .

Орон дотороо нилээд алдаршан байха. Тинхэдэ буряад композиторнуудай, жэшээ, Д. Любимов, Б. Ямпиллов «Гайхамнагта булал», «Агуу гоохон Ангара дүүхэ», Ж. Батуевай «Инаг дурнай түлөө» гэрэ мэдэжэ хүржэмтэ зохёолнууд оройнмай нилээд олон газарта хани халуунаар угтуулан, магтаал найшаада хүртэһэн юм.

Буряад хүржэмтэ хүржэлтэ тухай богонёр хэлэхэдэ, нимэ. Тинхэдэ Буряадаи литература ба искусствын түрүшын декада хайшан гэж үгсэрэ юм?

Гүшаад онуудта Буряад оройнмай экономика алиһе талаараа бурьлан хүржээ, соёл культурын даһшасы нилээд түргэжэһэн байна. Үгэ бэшэ мэдэхүгү ябадаг усалдажа, соёл культурын эмхэнүүд, жэшээ, соёлтой байшан, клуб, ушальгы гэр, библиотек гэрэ мэтэ олоһорбо. Хаа хаангүй уран найханай бүлгүүд эмхидхэгдэжэ, оюун бэлгитэй хүдөө, басагад тэрэни дундаһаа олоор гараба. Тэрэ үедэ манай республикада гурбан театр хүдэлдэг бэлэй. Буряад ба ород драмын, мүн колхоз-совхозой театрай өндөр дээрэ залуушуул бэлгэ шадабарла туршажа, олонхидыи декадада хабаадатсан юм.

Фролов, Л. И. Кинипер, С. Н. Рязов, СССР-эй арадай артистүүд композитор П. М. Глязер, И. М. Туманов (мүнөө энэ нхээр ССР Союзай Эхэ театра габьяа режиссероор хүдэлэ), Ленинскэ шангай лауреат И. А. Моисеев гэршэд илангаля эхээр туһалһан байна. Эдэ нхүдэй гүнаһамжы бидэ хэзэдышье мартахагүйбди, ходоодо байр хүржээ, һайн найханые хүсэжэ ябахадби.

Декадаи репертуарта хүржэмтэ гурбан жүжгэ, түгэсхөл концертны программа ороһон. Хэлэхэдэ болоһон юм бээ. Зүгөөр декадада болдохын тула угаа ехэ оролдогто гаргагдан, эмхидхэлэй хүдөлмөриһе ябуулагдан һаа даа.

Драматург А. Шадаев, Г. Цыдынжапов хоёр Буряад арадай аман зохёолой аялаар «Баяр» гэжэ жүжгэ бэшээд, тэрэондон П. Берлинский Б. Ямпиллов хоёр хүржэм найруулан юм. «Энэ жүжгэ табихын тула И. Моисеев М. Арсеньев хоёр бөхор нааданай эрхим һайн зүйлүүдые тон шадамараар хэрэглэжэ, һонирхолтой болгоһон байна. Тус жүжгэ гэрэ мэдэжэ РСФСР-эй арадай артист Н. Петрова дуулажа Булган басаганай образые тодо хурсаар харуулжа, Москвагайхидые баясуула бэлэй.

Буряад арадан аман зохёолой дэжэ болохо «Шоно баатар» гэжэ үлгэрэй удаар найруулагдан «Энхэ-Булат-баатар» гэрэ опера нилээд һонирхолтойгоор угтагдаа һа. Композитор М. Фролов энэ зохёолооро Буряадаи оперно хүржэмтэ һабагша татажа үгэһэн юм.

Хүнэй һайн найхан талые, эгэршгүй хатуу зоригые, ариун сөл-мөг инаг дурые домоглон магтаһан, эрхэ сүлөөдэ урлалһан гус оперо хүржэмтэ, уран найруулгынгаһые талаар найшаагдан. Образ бүхэниен композитор тодорхойлохо но гадна, арадай образые нилээд харуулаа б э л э й.

Тэрэшэлэн «Эржэн» гэжэ хүржэмтэ драма Москвагайхидые баясуулаа. Буряад оройн онуудай байдалые драматург Н. Балданов тон зүбөөр харуулжа, тэрэниен композитор В. Моршкин буриһе уянгатай, ходоорхой ульгам зохёол болгожо, һайн сэгнэлтэ абанһа байха.

Дээрэ дурсагданан хүржэмтэ зохёолнуудай роһнуудта нааданан Н. Петрова, К. Гомбоева-Языкова, А. Балданова, В. Балданов, И. Батурин, Ц. Хоборнов, Б. Ринчино, Ц. Шагжин, Н. Таров, Т. Гергесова, М. Шалтыкова, Н. Гендунова, В. Халматов, Ц. Генинов, Г. Цыдынжапов, А. Ильин болон бусад бүхэ бэлгэ шадабарла гүйсэд гаргажа, буряад арадай искусствын аяла ургаштайгаар хүржээ байлые харуулаа бэлэй. Тэдэ нхүдэ тинхэдэ шамбай залуу ябаа. Олонхидын мүнөө үндэр габьяа, зэргэтай болоһон, үндэһэн буряад искусствала орон дотороо, мүн хилин саагууршы алдаршуулаа, алдаршуулаһы.

Декадын түгэсхөл концерт ССР Союзай Эхэ театр соо болоһон юм. Парти ба правительствын хүтэлбэрилгөшд жүжгэ наадимейна харалса, эрхим һайн сэгнэлтэ үгэ бэлэй. Энэ концертдаи театрай бэлгитэй дуушад, хоор, оркестр, эвенкүүдэй хатарай ансамбль, Буряадаи филармонийн коллектив, Ехэ-Хуналейн шэмээшөгүүдэй хоор хабаадатса, шангахан шалгалта гаранһа байха.

«Буряадаи искусствын декада болбол буряад арадай соёл культурын нилээд ургаштайгаар хүржэһы, мүн агууһе ород ба буряад ариудуудай хоорондо хани барисаатай, эбтэй гэрэй байдагые харуулаа. Энэ туйлаһан совет искусствын алтан жасада үнэтэй бэлгэ болгохо орохо» гэжэ «Правда» гаетэ 1940 оной октябрин 20-до бэшэ һэн. Манай театрые, декадада хабаадагшадые шагнаһан тухай СССР-эй Верховно Советэй Президиумтэй, РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумтэй Указууд 1940 оной ноябрин нэгдэдэ түбэй бүхэ гаетэнуудта толилогтожо, маанэды аялхатар эхээр баясуулаа һэн.

Г. БЕЛЬГАЕВ, БурАССР-эй Совнаркомой дэргэдэхэ искусствын хэрэгые хүтэлбэрилхэ комитетэй начальни байһан.

ГАР УРЛАЛ, УРА ДАРХАШУУЛ ТУХА

Буряадаи искусство ба литературин декадада ошолсохо, эрлэтэ эхэтай Москвагайхидые баясуулаа. Буряад оройн онуудай байдалые драматург Н. Балданов тон зүбөөр харуулжа, тэрэниен композитор В. Моршкин буриһе уянгатай, ходоорхой ульгам зохёол болгожо, һайн сэгнэлтэ абанһа байха.

Дээрэ дурсагданан хүржэмтэ зохёолнуудай роһнуудта нааданан Н. Петрова, К. Гомбоева-Языкова, А. Балданова, В. Балданов, И. Батурин, Ц. Хоборнов, Б. Ринчино, Ц. Шагжин, Н. Таров, Т. Гергесова, М. Шалтыкова, Н. Гендунова, В. Халматов, Ц. Генинов, Г. Цыдынжапов, А. Ильин болон бусад бүхэ бэлгэ шадабарла гүйсэд гаргажа, буряад арадай искусствын аяла ургаштайгаар хүржээ байлые харуулаа бэлэй. Тэдэ нхүдэ тинхэдэ шамбай залуу ябаа. Олонхидын мүнөө үндэр габьяа, зэргэтай болоһон, үндэһэн буряад искусствала орон дотороо, мүн хилин саагууршы алдаршуулаа, алдаршуулаһы.

Декадын түгэсхөл концерт ССР Союзай Эхэ театр соо болоһон юм. Парти ба правительствын хүтэлбэрилгөшд жүжгэ наадимейна харалса, эрхим һайн сэгнэлтэ үгэ бэлэй. Энэ концертдаи театрай бэлгитэй дуушад, хоор, оркестр, эвенкүүдэй хатарай ансамбль, Буряадаи филармонийн коллектив, Ехэ-Хуналейн шэмээшөгүүдэй хоор хабаадатса, шангахан шалгалта гаранһа байха.

«Буряадаи искусствын декада болбол буряад арадай соёл культурын нилээд ургаштайгаар хүржэһы, мүн агууһе ород ба буряад ариудуудай хоорондо хани барисаатай, эбтэй гэрэй байдагые харуулаа. Энэ туйлаһан совет искусствын алтан жасада үнэтэй бэлгэ болгохо орохо» гэжэ «Правда» гаетэ 1940 оной октябрин 20-до бэшэ һэн. Манай театрые, декадада хабаадагшадые шагнаһан тухай СССР-эй Верховно Советэй Президиумтэй, РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумтэй Указууд 1940 оной ноябрин нэгдэдэ түбэй бүхэ гаетэнуудта толилогтожо, маанэды аялхатар эхээр баясуулаа һэн.

Г. БЕЛЬГАЕВ, БурАССР-эй Совнаркомой дэргэдэхэ искусствын хэрэгые хүтэлбэрилхэ комитетэй начальни байһан.

Улан-Удэ ерүүлжэ, тусхай байрада түбхүнүүдэд, гурба һарын туршада хүдэлжэ һэмди. Жэшээ, Тубинов, Дашнев, Бадмаев, Бодеев гэгшэд бүхэ хүсэ шадала, бэлгэ шадабарла гаргажа, урдан хэһэн бүтээһинүүдые буриһые тоо найхан, хүнэй хунарлан харамар байгаа һэн. Тэдэни оролдогто минит хосороогүй. Гар урлалы бүтээһинүүдыенмай Москвагайхид эхэтай найшаана, эрхим һайн сэгнэлтэ үгэ бэлэй. Тинхэдэ би «Шоно-Баатар» гэжэ мэдэжэ үлгэрэй удаар зурагуудые хэжэ, буряад арадайгаар урлалы байдалы, ехэ заншалы зүбөөр харуулые олодоо һэм.

Гушан жэлэй туршада Буряадаи гар урлал нилээд ургаштайгаар хүржэн һалбарла. Мүнөө үсын гар урлалы бүтээһинүүд өөрөөрөө үндэһэн хэлбэри аздаагүй байха юм. Жэшээ, М. Эрдэниевэй бүтээһинүүд мүнөө

урлал намда даагдажа, уран дархашуулай эрхим һайн бүтээһинүүдые суглуулхын тула хүдөө нотагуудаар һаада байда. Үгэ эсэгэ нэрэингэ гар урлалые үеһе үедэ наринаар дамжуулжа яһанан бэлгитэй уран дархашуул нотаг бэлгэнтэ олоор дайралдаа.

Хордө шахуу дархашуулые Улаан-Удэ ерүүлжэ, тусхай байрада түбхүнүүдэд, гурба һарын туршада хүдэлжэ һэмди. Жэшээ, Тубинов, Дашнев, Бадмаев, Бодеев гэгшэд бүхэ хүсэ шадала, бэлгэ шадабарла гаргажа, урдан хэһэн бүтээһинүүдые буриһые тоо найхан, хүнэй хунарлан харамар байгаа һэн. Тэдэни оролдогто минит хосороогүй. Гар урлалы бүтээһинүүдыенмай Москвагайхид эхэтай найшаана, эрхим һайн сэгнэлтэ үгэ бэлэй. Тинхэдэ би «Шоно-Баатар» гэжэ мэдэжэ үлгэрэй удаар зурагуудые хэжэ, буряад арадайгаар урлалы байдалы, ехэ заншалы зүбөөр харуулые олодоо һэм.

Улан-Удэ ерүүлжэ, тусхай байрада түбхүнүүдэд, гурба һарын туршада хүдэлжэ һэмди. Жэшээ, Тубинов, Дашнев, Бадмаев, Бодеев гэгшэд бүхэ хүсэ шадала, бэлгэ шадабарла гаргажа, урдан хэһэн бүтээһинүүдые буриһые тоо найхан, хүнэй хунарлан харамар байгаа һэн. Тэдэни оролдогто минит хосороогүй. Гар урлалы бүтээһинүүдыенмай Москвагайхид эхэтай найшаана, эрхим һайн сэгнэлтэ үгэ бэлэй. Тинхэдэ би «Шоно-Баатар» гэжэ мэдэжэ үлгэрэй удаар зурагуудые хэжэ, буряад арадайгаар урлалы байдалы, ехэ заншалы зүбөөр харуулые олодоо һэм.

Улан-Удэ ерүүлжэ, тусхай байрада түбхүнүүдэд, гурба һарын туршада хүдэлжэ һэмди. Жэшээ, Тубинов, Дашнев, Бадмаев, Бодеев гэгшэд бүхэ хүсэ шадала, бэлгэ шадабарла гаргажа, урдан хэһэн бүтээһинүүдые буриһые тоо найхан, хүнэй хунарлан харамар байгаа һэн. Тэдэни оролдогто минит хосороогүй. Гар урлалы бүтээһинүүдыенмай Москвагайхид эхэтай найшаана, эрхим һайн сэгнэлтэ үгэ бэлэй. Тинхэдэ би «Шоно-Баатар» гэжэ мэдэжэ үлгэрэй удаар зурагуудые хэжэ, буряад арадайгаар урлалы байдалы, ехэ заншалы зүбөөр харуулые олодоо һэм.

Улан-Удэ ерүүлжэ, тусхай байрада түбхүнүүдэд, гурба һарын туршада хүдэлжэ һэмди. Жэшээ, Тубинов, Дашнев, Бадмаев, Бодеев гэгшэд бүхэ хүсэ шадала, бэлгэ шадабарла гаргажа, урдан хэһэн бүтээһинүүдые буриһые тоо найхан, хүнэй хунарлан харамар байгаа һэн. Тэдэни оролдогто минит хосороогүй. Гар урлалы бүтээһинүүдыенмай Москвагайхид эхэтай найшаана, эрхим һайн сэгнэлтэ үгэ бэлэй. Тинхэдэ би «Шоно-Баатар» гэжэ мэдэжэ үлгэрэй удаар зурагуудые хэжэ, буряад арадайгаар урлалы байдалы, ехэ заншалы зүбөөр харуулые олодоо һэм.

ДЕКАДАДА ХАБААДАГШАД ХӨӨРЭНЭ:

ЦЫДЫНЖАПОВ Г. Ц.—СССР-эй арадай артист Гүрэнэй шангай лауреат:

— Сэхьень хэлэхэдэ, түрүшын декадын үедэхи эдэ ади балхаланта үгэрүүдэ минш наһада усөн. Тэрэ сэг буйлагант энтэ тэрэжэ, анһан талын сэгэлэһэн мэтэ һайхан ушар болжэ буряад искусствала, буряад арадай мүн түүхэдэ үлэһэн юм гэрэ адиу болохогүй гэжэ һанана. Тинхэдэ би арадай бэлгитэй даһил мэтэ, оройн ханала хүржэһы, эдэхи үүсхэлэй бүтээһин гэрэ түрүшын хэрэгтэ. Орд гансахан театрай найшаана жэлээ хүдэлжэ байса бэлэй. Тэдэ бозохон болээр соо Европын элитэ оперонундаа ирүүдэй оперо, жүжэмтэ драма, эдэб олон дуу.

хатар шэнээр бэлдэжэ табинан байнаби. Энэ талаар урдан оройдо мэрэгжэлэй, дүршэлэй уран бэлгитэ нхүдэй аялхатар ехэ оролдогто, эдэхи гаргаа һэн. Арадайгаа нарые, Буряад ороноо суглуулжа эһэн үндэр эрмэлзэ хүн бүхэндэ үүрхэндэ сохилжа байгаа.

Дугарова Цыбикмит: — Би Ала нотаһаа үршэдажа, түрүшын декадада хабаадатса эрлэтэ байса. Тинхэдэ бүхэ республика республикара манайда туйлаһа юм. Ехэ театрай сүеһи шэнэн сүеһитэй нотаһаа тэрэһаа бэлгэ шадабарла ханана—янаһаа хэды олон дархашуула

сугларга һэн бэ! Москва мөрдөхөдө, бүхэл арбаад вагон эзэлэ һэнди—түхээрээ, хубсаһа хунарнай эды зэрэ баян байса бичуу. Эдэни нотаһаа манай буряад эхэрүүд эржэ урласаа. КПСС-эй обком бидэндэ сэг үрэлжэ туһалжа.

Халбаев Н. В.—БурАССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ: — Декадын урда тэрэһе ехэ хүдэлмэри хэжэ байһан эмди. П. Берлинский радио-дамжуулгын үзэл даадаг һэн. Тинхэдэ Ч.Н. Генинов хуур дээрэ, би өөрөө лимб дээрэ микрофонтой урда ходо наадагша һэмди. Ханда Намсараевай «Ишбиса сэгэ», «Уланхоһон занһана» дүршэдаһы, лимбдэжэ үдэһэн, эһитэй хоёлодо эхэл түрүшын буряад грамилатинка боложо гарра һэн. Нэгэдэхи декадада хүржэмтэ олон инст-

ментүүдые дархалжа үгэхэһөө гадна, өөрөө оркестрт баас-хуур дээрэ наадаа һэн. Тинхэдэ тэрэ үе соһайнаа эхэжэһээр хэды ехэ амжалта туйлаһы һаа, мүнөө үедэ буряад арадай соёлой хүржэлтэ дэбжэлтые харахада, юнтэйшые жэшэһын аргасуул даа.

Пенсионер болоһы һаа, уржа баярайнаа эхэдэ минш һушгай; уран найханай бүлгэмтэ хидтэ туһанаб, мүнөө үе сагаа магтажа, мүнөө дээрэ һилүүр хэб.

ЕХЭ БАЯРЛАА НЭМ

1940 ондо Москвада болоһон Буряадаи искусство болон литературын түрүшын декадада хабаадатса болоһондо би ехэ баярлаа бэлэй. Наянш лэ театрына хүржэмтэ училищи дүүргээ, радиогоор орнестртэ наадажа, радиогоор дуулажа байхада, Буряадаи түрүү малшадтай хамта 1936 ондо Москвада Кремльдо ошоно, парти, правительствын хүтэлбэрилгөшд, оройн хуөө ажанын түрүшүүдэй урда билдээр концерт үгэ һэмди. Тэндэ үнэн зүрхэнһөө дуулажа, «Хүндэлэй тэмдэг» ордендо хүртэжэ эрээ һэм. Тинхэдэ хоёрдохой Москва ошоно, нимэ ехэ баярта хабаадатса болоһондо баярлаһани мэдэжэ ааб даа.

Арадай инструментүүдэй оркестртэ тинхэдэ хамта дээрэ наян дүрбэн хүржэмшэд сугларга һэн.

Бидээр хүржэмшэдые һайн мэрэгжэлтэй болгохын тулада бэлгитэ хүржэмшэн, дирижер Игнор Львович Рын, һая һаял хүржэмтэ зохёолнуудые найруулжа эхилһэн Жигити Абдуевын Батуев гэгшэд ехэ оролдоһотойгоор бидээр хүржэмшэдтэй амалладаг байгаа.

Павел Берлинский зохёһон «Ехөр», Бу Ямпилловай сюита, Виттор Моршинский «Июлеухай» гэжэ нааданай аялһаа эхилжэ наадада, Гайднын зургаадхи симфонии хүртээр наададаг боло һэмди.

30 ЖЭЛЭЙ ҮНГЭРӨӨД БАЙХАДА...

ДЕКАДАДА ХАБААДАГШАД ХӨӨРЭНЭ:

УРГААВДИ, ХҮГЖӨӨВДИ

Гушан жэлэй саада тээ, тодорхойлон хэлэхэд, 1940 оной октябрийн нүүл багта Москвада болонон Буряадай искусство ба литературын декадада манай эндэ-нээ оройдоо арбан зураган уран зураашад хабаадалсан юм. Тэрэ үедэ Буряадайман уран зураг аша хүгжэж, өөрын шарайтай боложо байгаа. Декадын выставкэдэ уран зураг, графика, театрай шэмгэлэл гоёлто, гар урлалэй зүйлүүд табигдажа, москватэй-хидэй магтаал найшаалда хүртөө бэлэй. Түбэй профессиональна уран зураашад, искусство шэнжэлэгшэд маанайтай елотой нүхэд мэтэ хөөрлөдгөө, саашанхи ажалданнай аша түнхатай ажагалтаа хэһэн, үшүнал дуралхануудые үгэнэн байха. Тэрэ гэнэһнээ хойшо бидэ, уран зураашад, урма зоригтойгоор хүдэлжэ, Буряад оройноого шарай зүбөөр, ялас гэмэ тодо хурсаар харуулхые оролдообди.

Мүнөө манай эндэ тусхай мэргэжэлтэй, бэлэг шадабаритай дүшэ гаран уран зураашад хүдэлжэ. Бүгдөөрөө өөрын творческо манг шэнжэтэй, хараа шэгэлтэй. Зүгөөр ахмад нүхэдэйнэй, жэ-шөөлхөд, Ц. Сампилов, А. Хангалов, Р. Дадуйев, Р. Мэрдугеев, А. Анжигоров, Ф. Валдаев, Д. Тупчинов гэшлэдэй найн найхан заншал халтхые орхигдоогүй, харин бүришые эршэмтэйгээр үргэлжүүлээдгэжэ, мүнөө үеын залуу уран зураашадай бүтээлүүдтэ элхэн харагдажа байдаг.

Буряадай искусство ба литературын хоёрдохи декадада эршэмтэйгээр бэлдэхэ үедэ зураашадай илангала хэжэр хүдэлжэ юм. Тусхай дээдэ хургуултай, өөрын творческо манг шэнжэтэй уран зураашад, жэһэн, А. Сахаровский, Г. Москалев, В. Баженов эржэ, хубитага оруулна. Олонхи уран зураашад Буряад дайдынгаа үзэхэлэнтэ гоё байгаалине уран гоёор магтан дуулна. Ахмад зурааша Р. Мэрдугеевэй «Ванн тала» гэнэн зурагые мэдэхгүй хүн үсөөн аабса. Эндэһээ удмжалан, К. Сергеев «Хаймай намар», «Буряадай талада», «Хадын хонид» гэнэн зурагуудые тодо хурсаар зураана, Буряад дайдынгаа дундаршагүй баялгыне үшөө дахин харуулдан юм. Тинхэдэ Г. Баженов «Танил аялга», «Ухалуурда», А. Тимин «Хани нүхэсэлэй эхиндэ», К. Дубуев «Доржи Банзаров Н. Бестужевайда» гэнэн зурагуудые бүтээжэ, тематикыне нилээд үргэдхэн байна.

Буряад арадай ажагуудалые харуулна зохиолуудые Д. Дугаров зураан юм. Зүгөөр «Басага удшалгэ», «Түрэл нотогоа бусалга» гэнэн зурагуудын байгуулалтынгаа талаар онсо өөрын шинжлэжэригэй, иматгал үндэһэн манг шэнжэтэй. Тинхэдэ М. Воробьевой «Байгалай заганаашад», В. Гончарай «Шэнэ газар дээрэ» гэжэ зурагуд мүнөө сагай байдалые, ажадай халуун амисхалые эли бодо харуулна.

Хэрбээ 30 жэлэй урда манай эндэ графикаар бэлэй понирхолоогүй байгаа наа, харин мүнөө графикаса зурагуудые олоор харахат. Уран зураашад Е. Неволина, В. Гончар, В. Инжикинов гэшлэдэй зурагууд нилээд понир-

холтой. Тинхэдэ А. Сахаровская энэ талаар аналда урлагшатай ябана. Буряад арадай «Абай Гэсэр» гэжэ мэдээжэ апысье шэмгэлэн гоёоһыне гү, али тэрэнэй удаар нилээд олон графикаса зурагуудые хэһыне олонхид мэдэхэл байха.

Жараад онуудта бүтээгдэнэн зурагууд туйхада тобшо тэдгээр хэлэгдэб гэшэ.

Буряадай искусство ба литературын нэгэдэй декада Москвада болонон тэбхэр гушан жэл гүйсэб. Гушан жэл хадаа түүхын хүгжэлтэдэ дунал шэнги юм бээ. Зүгөөр манай Буряадай уран зурагай хүгжэлтэдэ энэ хугасаа нилээд ехэ удаха шанартай. Совет Буряадайнгаа баян дэлгэр шарайе тобшо, ялас гэмэ уран хурсаар харуулна, саашадаашые харуулаха бэлэг шадабаритай, түгэс мэргэжэлэн зураашад олошооро, олошорхойше байха.

Энэниие В. И. Лениний түрөөр зуун наһанайн алдарта ойдо зоруулагдажа 1969 оной нүүл багта манай Улаан-Удэдэ нэгэдэһэн «Совет Алас-Дурна зүг» гэнэн уран зурагай выставкэ уран зураашадай олошорхойше эли бодо гэршэлээ нэм шуу. Выставкин гол элэс — В. И. Ленин, революци, мүнөө үеын байдал, совет хүнэй шэнжэ шарай гэхэ мэтэ бангаа нэн. Тинхэдэ Буряадай уран зураашад ленинскэ темые хэр зэргэ шиндэжэ шадааб?

Энэ талаар Д. Дугаровай «Совет засагай түлөө», А. Казанский «Тимэ парти бин», А. Окладниковай «В. И. Ленин ба Сүхэ-Баатар», Г. Кулцовоай «В. И. Ленин» гэнэн зурагуудые онсо тэмдэглэмээр.

Орон дотороо нилээд алдаршан, зональна выставкүүдтэ хабаадалсан Даша-Нима Дугаровай «Совет засагай түлөө» гэнэн гурбан үлхөө зураг (триптих) урданайхнаа тад ондоогоор, онсо өөрын түхэл маягтайгаар хэгдэнхэй. Имагтал революцинон түхэл шэнжэтэй, совет засагай илан мандалые харуулна зурагуудые харахада хэды шэнээн понирхолтой гэшөө.

Талын дунда наһа баража унаһан, хордыне гэхэ амингүй хэбтэһэн нүхэрэнгөө хажууда наманайн нугшарна. Убэһэйгөө сэгжэ буурал сагаан толгойгоо дунгэн няалгажа, сүхэрин унаһан, эхэнэрэй ноуур шарайе бидэ хараһагубди. Ианги нафта буушанан хубсаһарнь, хуургайтана урша-лааташалан гараарнь тухайлахада, үе наһараа тулика ябана энэ эхэнэрэй бүхы босьн шөшөрөн налганана янзатай. Угытэй ядуу байдалһаа боложо сагнаа урид наһа бараһан нүхэрнын хурьтэй газарайнгаа эзэн мэтэ элэгшэ-дэһэн хэбтэнэ. Садаха гэдэхые мэдэ-дэггүй башуул бэшэ, харин үгытэй ядуу арад зон үлгы найхан га-

зар дайдынгаа ёһотой эзэн гэжэ уран зурааша онсолон тэмдэглэнэ. Тээ саана, отгоргойн хаягаар бөөн хара үүлэдэй бөөгнэрэн нүүхые харахада, революцион дүлэтэ үдэрүүдэй дүтэлһыне ойлгонобди. Гартаа буу баринан, улаан туг дээрэ намилзуулан гурбан улаан сэрэгшэдэй хүрөөтэйгөөр алхалхые гү, али Совет засагай ашаар эдлэхэ гаазартай болоһыне харахада, сюжетна зурагуудые бүтээхэдэ илангала бэрхэ болоһые ажагалнабди.

Буряад оройнойнай хото город болон худоё нотагуудай ажабайдалые, үзэхэлэнтэ гоё байгаалине магтаган зурагууд нилээд олон. «Сөөглэн найбаран Буряад орон» гэнэн М. Метелинсай зурга хүнэй анхара аргагүй татана. Тинхэдэ Т. Рудь индустриаль-тай Улаан-Удын түхэл шэнжыне, М. Оленников буряад оройной үзэхэлэнтэ гоё байгаалине, Г. Чернов Советскэ Союзай Герой Дарма Жанаевай образые бэлэг шадабаритайгаар, тодо хурсаар, онсо өөрын маягтайгаар харуулаха шадаа.

Юрий Чирков республика дотороо нилээд алдаршанхай. Буряадай мэдээжэ һинлүүршэн Сосор Санжисвай дурме тэрэ ялана понирхолтойгоор зураа. Зэр зэмсэгэ баринан буряад һинлүүршэн ямар ехэ анхара шуналтайгаар хүдэлжэ һуунаб. Гарайн хүдэлсэ бүхэн тон нарин түхэлэй юумэ урлажа һууһыне гэршэлээ. Суута үлгэршэн Пёохон Петровой нанал бодолые уран зурааша ямар бэрхээр тайбарилан харуулааб. Түхэл шэнжыне бодотоор аржиса харуулахаа гадна, иматгал буряад арадай аман зохёолой дэжыне дамжуулан үгэнэн үлгэршэн элэл хүн гэжэ ойгуулна. Мэргэн һуршан Батожаб Балчиновай дурме Ю. Чирков тон наринаар зураглаа.

Тэрэшэлэн А. Тимин, М. Шестакова, А. Бритова гэшлэдэй хэһэн театрай шэмгэлэл болон хубсаһанай эскизүүд понирхолтой. Зүжэгэй гол түлээ удхыне тон зүбөөр ойлогдогыне, мэргэнээр тодорхойдогыне элүүрүнэ. Тинхэдэ уран дархашуудай, бүтээлшэдэй бөөдүүлэн зохёолууд тушаа хэлэхэ гээ наа, Г. Васильевый «Будамшуу», «Урагшатай агналга», «Бишыхан баатар» гэнэн дүрүнүүдые тэмдэглэмээр. Буряад арадайнгаа уран бүтээлэй нарта холбоотой зүйлүүдтэ П. Намсарев, Б. Зодбөө, Э. Поликанов болон бусад шадамараар хэнэ, олонхын түн үзэмжидэ табина.

Манайда КПСС-эй ленинскэ национальна политикын илан мандаланай ашаар, аха дүү олон түмөн совет арадуудай, илангала агууэхэ орон арадай уран зохёолшодой энэрхэ сэдхэлэй туйла-ламжаар Буряад оройнойнай уран зураашад искусство болон литератарын түрүүшын декадаһаа хойшо үнгэрһэн гушан жэлэй турша соо нилээд урлагша даһана, творческо талаараа ургаа, хүгжөө.

Г. ПАВЛОВ, Буряад уран зураашадай Холбооны правлениин түрүүлэгшэ.

ТИМИН А. И.—РСФСР-эй арадай уран зурааша:

Би нэгэдэй декадын үедэ харуулагдаха «Баяр», «Энхэ-Булад Баатар», «Эржэн» зүжэгүүдэй зураг шэмгэллүүдывден хэлсэн, хубсаһануудайн түхэл маяг ололсоһон байнаб. Ингэхэдэ буряад арадай ажабайдалтай анха түрүүн танилсаһанби, һонин түүхэ-тэһене, үнзэгы ехэ бэлитгэһыне ойлгоһонбди.

Тэрэл сагнаа хойшо хуби заяагаа Буряад оройной холбоһонхойб. Олоһон зураг, скульптуруудые бүтээгээшьеб.

Үндэр наһатай болзоһые наа, хэхэ хүдэлмэримни ехэ: социалис оройнойгоо хүнүүдэй солье бүри дээрэ үргэн магтаха хүсэлтэйб.

ПЕТРОВА Н. К.—дуушан, РСФСР-эй арадай артист:

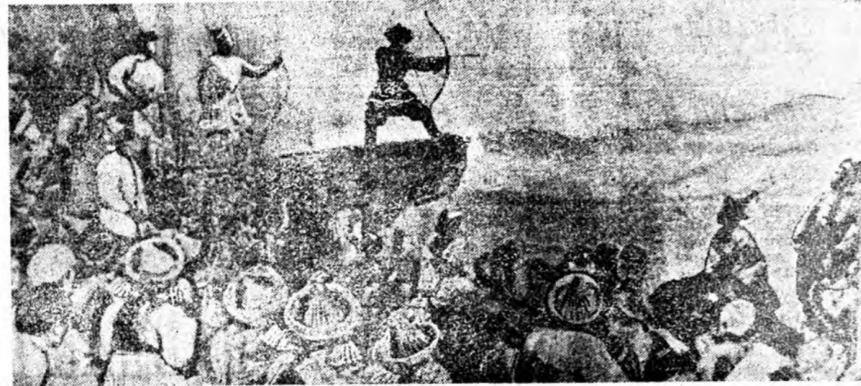
Декадада бэлдэхэ-лэй эхилхээр хори хүрөөгүй, хүжэмэй үчилшидэ һуржа лбаһан нажда «Баяр»-Булад Баатар»-Арюн Гоохоной роллиндэ далаа-далан юм э даа. Мүнөө наһа-кадальми, сайхалтай һонин айна. Зүрхэсээ, аба гынэе мэдэхгүй, харин эршэмтэй бэлдэ-жэ ороо аша наа. Залуулай зориг тиймэ байсаал даа. Энэ зориг-гоорол бидэ тинхэдэ театрална искусствонга үндэһэн һурше тасжа абаа һэмэй хэндэ-дэби. Олоол унх үрхэнөө ажалада хандасна хэмди. Ш. Коротков, Ц. Шагжин, Б. Бал-

Гушан жэлэй үндэр дээрэнэ мүнөө үеын залушуудта ханбожа, аханарайнгаа хэрэгые үшөө арбадхыт гэжэ шинсб. Тинхэ зурага, Буряад дууша басагадай кэрын үсөөн бэлдэ-шир минци наһаа гээ ойлгодог даа. Компози- торнууднай басагадай хоолойдо таарма дуу-нуудые үсөөн бэлдэ-жэ, уран найханай бүлэг-мүүд профессиональна театрууд хойрой хоорондохой холбоо улам дүтэ болохо шухала гэжэ хандана.

МАТОРИН Н. И.—Буряадай АССР-эй артист:

Буряадай искусство болон литературын хоёр декадада хабаадалса бэлэй. Намда алдирхуу хууршад олон байгаа юм бээ. Буряад хүжэм-шэдтэй хамта оркестрта наадалса-жа байхада, найража хэлэн-гүйб, сэдхэл дүүрэн, бэлэг ша-дабаритай, иматгал үндэһэн бу-

рляд манг шэнжэтэй коллективой дунда ороһоно мэдэрэ һэм. Тэрэ гэнэһнээ хойшо (1940 оной хабар Буряадай хүжэмтэ-драма-тическа театрта хүдэлжэ эхилэ-һэн) бүхы наһаа Буряадай Лени-ной орденото оперо ба баледэй те-атрай холбоһон жаргалтайб.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Баяр» гэжэ хүжэмтэ драмын нэгэдэй үйлэ сооһоо хэнэг.

ОШЕРНОМНАЙ...

1940-өөд он. Түрүүшын хүгжэмтэ драма, түрүүшын зурга-лэй зүжэг гаргалсаха манайда ород нүхэр Павел Берлинскийн хурма эрхэдэ, буряад бэлитгэн-дундаһаа эдир залуу композитор Бау Яминисе устай хүдэлэн абаа нэн. Тинхэдэ тэдэрэ арадай аман зохёолой удаар К. Цыдынжалов, А. Шадавс гэшлэдэй зохёолон, либреттын ёһоо хүжэмтэ драма бэрлэһэн юм. Тинхэдэ профессор Берлинскийн Хэжэнэ ошоод, ехэ гайхуулижа байгаа нэн. «Ород хүн аад, зурлаа, сэгүүдые табатай нэгэ сааран дээрнээ хараад, дүр-бидэ дахтар хубиргаһтэй хуур үр-гэе доргоо хабнааб, анхатар гоёр, буряад хууршанаа заашы-дууто саран дээрэ аялга бэйжэ абдаг юм хэ», — гээ тэрэ үедэ шотэ мэдэхэгүй зон аякбатар һонирхон хэрээдхэй байһа нэн. Тэрэ үргэн дорго хабнааб» наа-дагт хуурын скрипка байгаа бшуу.

оперно-театрална искусствын үндэһэн һуурт байгуулан байна бшуу. Энэ зүжэгээр мүн буряад арадай соёл культурын хурдан түргэн-өр хүжэнэ байһые, агууэхэ ород аха-дай холдоо — аһыне ушарта ха-дуун гуһаламжа зүүдлэе байда-гыне элрхэйлэн харуулаһан байна.

«Баяр» гэжэ хүжэмтэ драма доторхи хатарнуудые бэлд-дүүлхын туйа И. Моисеев (дүнөө дэлхэй дээрэ сугтай балетмейстер, Ленинскэ шангай лауреат, СССР-эй арадай артист) тусхай урлаг-жа, аргагүй ехэ туйа хүргөө бэл-лэ.

Тэрэ гэнэһнээ хойшо ямар ехэ амжалта туйлагдааб! Долхон, ород, совет классикын шалдаг оройн зохёолууд гадна өөдөд-ной композиторууд Д. Димитриев, М. Д. Аюшев, Ж. Батуев гэшлэдэ олоһон оперо, балет, симфоническа болон на-мерна зохёолуудые бүтээжэ, оперо, баледэйнгэ театрта дуралдха-на...

Тин хатаршад, дуушадтайн тон үсөөн байһан дээрнээ арадай бэлитгэн — хүдөлгэй залуу тариашад, машад олоороо эржэ, те-атрта оролсоһон, зүжэг бэлдэхэ-һэн байна. Тинхэ үедэ ямаршы һургуули гараагүй аад лэ, сценэ дээрнээ дуу дуулаха гэжэ илан-гала хүшэрхэн байгаа бээ даа.

Дуушад, хатаршад гэрэл, үнөөхи хүдөө нотагана ерэ гаранзэе те-атрай сценэ дээрэ гараһан бэшэ, харин бэлитгэй байханаа гадна, ор-дэмтэй, эрлэмтэй байханаа гадна, ехэ алдар суутай нүхэд олон. Со-вет томоо дуушадтай дунда оло-һон һуур эзэлһэн, — СССР-эй арадай артист Л. Линхонин, буряад ара-дай «хүн шубуун» — СССР-эй арадай артист Л. Сахьянова гэр-шад бүгэдэмтэй баяр, омгорход болонхой. Ваһа урлага үдэржэ лбаа залуу бэлитгэн дүүрэн.

Сэхынь хэлэхэдэ, тинхэдэ анха түрүүн манай Буряад оройноо профессиональна хүжэм хүржэ эрһэн юм.

Бүхэли зуун жэл соо бүхы дэл-хэйн сценэүүд дээгүүр аяншалжа ябанаһа М. Мусоргскийн «Борис Годунов» гэжэ оперо Буряадай театрай сценэ дээрэ айнаһа «буугаа» нэн. Тэрэнэй ролһе Л. Линхонин ямар алдидангагүй бэр-лэжэ, бэлитгэнгээр наада һон бэ! Галсаһы Советскэ Союз сооһоо алдаршаһаһаа гадна, мүн Ази, Еуро-по, Африка тувшуудтайн орнуудта алдарта дуушалаһанай арга-да дорюун хоолой сугалтаһа эрдэ-дэ. Мүнөө дахаад, Тхасаран Ло-донович Африккэй арба гаран ор-нуудаар аяншалжа бээ эрһэн, хоолойгоо заһан бэлдэжэ байн-хай...

«Баяр» дотор намай хатарнууд-наа гадна, арадай зохёол дотор үгөөр зураглалдан хатарнууд хүн зоний урла бодотооро нолд-лэ харгалдан байна. Ингэжэ бу-ряад хатар зохёолто анха түрүүн хүдэлдөө. Тэдһыне «Һэвэй гэрэ», «Ангууша», «Арадай һайндэр» гэжэ нотаг нотагай хоёрнуудые бэлдэ шэнгэнэ абаһан хатар үнэ-лэһыне хэды эхөөр басцуулаа нэн би! Эндэ тинхэдэ наа гуша гар-е-лэ абаһан, СССР-эй арадай арти-ст Гомбо Цыдынжалович Цы-дынжаловый аша габьһан арга-гүй ехэ байгаа. Тэрэ хэдэ эрлэм бэлитгэй, эдир залуугай эһи оль-но гартажа, үдэр һүнгүй оролдо-жо хүдэлһэн байна. Ваһа хатар зохёолдо мэргэжэлтэд тинхэдэ бин болжо ахалаа. Балетмейстер М. Арсентьевтэй хамта Татьяна Грегосова арадай аман зохёол шу-далаад, эртэ урда сагай хатарнууд-тай ямар байдагыне тэндэһээ уха-майшалан олоно абаад, хүдэлсэ

Оролдоел урлагта, хүжэлтэеэ гансахан оперо баледэйнше талаар тоолохо, зэргэсүүдхэ болоо наа-ман, омгорхоо, байсага! Иймэл хаям даа, коммунист парти-нын хүтэлбэриһэн, коммунистын мундэлжэ байгаа оройно ажаһууха гэшэб!

Р. ЦЫБИКОВ.

ИДЭРНҮҮД

эргэж, ерэлсэн ошолсон байдагыне тон халтай. Манай театрай харуулһан хүд-дэ зүжэгүүдэй хатар танцануудые, мүн шэвэй концертын хатарнуудые найруу-лаһан Игорь Моисеевы Буряада хөөр-шэн Тэрэнэй аша габьлагар манай дэа бэлитгэй солбон хатаршад урған хү-сэе гараа. Тэрэ үедэ суурхайан түрүү-шэ хатаршад Мария Шалтыкова, Цы-дынжалов болон бусад мүнөөшэ суурха-н Тэрэ үедэ бөшөөн нэгэ шүлгэһэн энэ-лэдэ, бэлитгэ хатаршан Мария Шалты-коволо дуушан Надежда Петроватай хо-роо наһанайн хурса шарай урдам бодо-

гэгшэд, угалзашан гэхэ мэтэ — мэргэжэлтэн олоор хабаадалсан байгаа. Уран зурагуудай үргэн дэлгэр выставкэ Зүүн ороноудай соёлой музейн байһан соо нэгэдэжэ, ехэ найшаалдан юм. Выставкэдэ буряад арадай эрхим зураашад Ц. С. Сампилов, Г. Е. Павлов, Р. С. Мэрдугеев, Ф. И. Валдаев, А. И. Тимин, А. А. Окладников болон бусадэй түрэл дайдаа, түрүү хүнүүдэ магтаган зура-гууд, мүн арадай уран дархашуудай, угалза-тан, оёдолшойн эдлэлүүдэй дэжэнүүд табигдан байгаа.

Ингэжэ арбан хонигнай нэгэ үдэр, нэгэ хүнн шингээр халуун ажал соо ойлготор-гүйгөөр үнэгэр юм. Нэгэ мэдэхэдэнай тү-гээхэлэй жабхаланга концерт эссэлтэһөн, удаан декадада хабаадагша башар хоорхон багануул парти болон правительствын хү-тэлбэрилэгшэдэ Байгалай багласа сэгүүдэе барилжа байба.

Угтаа үдэрнын декадада шалгарашадые Совет Союзай орден, медальнуудаар шагна-һан Ехэ Дэдэйн Советэй Заригт тунхагла-дажа, онсо бэлитгэндэ хүндтэ нэрэ ээргэнгүд олгогдон байна. Баярай далайн салгидна соогуур үдэршын Кремлинн Георгийсоо уужам зал соо уригдажа, засагай газарай хүндын табар сайда, хундагын дээдэ хү-тэһэн байһабди. Парти болон правительствын хүтэлбэрилэгшэд барандаа эрлэн, тинхэдэ

Совет оройной солото маршаллууд, ажалай баатарнууд, «полосой эзэд» — партиантан, соёл культурын, уран найханай элнэ ехэ түлөө-лэгшэд байлсаһан юм. Партиин Буряадай Об-комтой нэгэдэй секретарь байһан С. Д. Ин-таеве, СССР-эй арадай артист болоод бай-һан Г. Ц. Цыдынжалов, РСФСР-эй арадай артист болоод байһан Н. Таров гэшлэд парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй үмнэ ошонко, бүхы буряад арадай, буряад соёл культу-рны бүхы ажалтанай зүгөө баяр баясха-лан мэдүүлжэ, мэдэмэрэ дүүрэн хундагаа ношадзүүдэн хүргэһынине ушаргалан. Удаан засагай газарай хүтэлбэрилэгшэдтэй ара талын өндөр дээрэ манай артистнуудай нэгэдэмэл концерт боложо, тэрэниие РСФСР-эй искусствын габьяата ажал абуула-на болон драматург Н. Г. Валдано хүтэлжэ эрхэ олоо нэн.

Удаань бүлэг дуушадтай буряад дуунуудые пластинка дээрэ буулгуулаха үлэһэн юм. Би тэндэ үгэнүүдыве хинаһан, оршуулаһан байлаб. Тэднээрэ хамта 1940 оной ноябрийн 7-до Улаан Талмай дээрэ уригдажа, совет зэбсэгтэ хүсэлүүдэй, Москвагай ажагшадтэй һур жабхаланга мансаал үзэхэ зөлтэй бай-гаабди. Талмай дээрэхи айлаһанай зоһоод эрхит трибуна дээрэ байхаданайше, манай эрхим артистнуудые тавилжа, байраа хүргэн ябана жоскаганхидыне хаража, зүрхөө уарта-раа баярлаа бэлэйбди.

Эдэ үдэрнүүдые мартахаар башэ, гушан жэ-лэй манан сооһоо элхэн харагдажа байна.

Цэдэн ГАЛСАНОВ.

